

AZ OMK KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓ SZOLGÁLATA.

A Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója hasábjain foglalkozni kívánunk a könyvtári tájékoztatás megszervezésével és gyakorlatával. E célból vi-
taindító cikk megírására kértük fel az OMK érde-
kelt dolgozóit. Kíváncsú voltunk, ha olvasóink sa-
ját tapasztalataikkal, módszereik közlésével hoz-
zájárulnának a műszaki termelési könyvtári háló-
zat jobb könyvtári tájékoztató munkájához.

X X X

Az Országos Műszaki Könyvtárban 1957 nyaráig egyetlen könyvtári tájékoztató /reference/ szolgálat működött. A folyóirat osztály létesítésével megkezdődött a reference szolgálat differenciálódása. A korábbi központi s egyetlen reference szolgálat mellett a folyóirat osztályon belül kialakult a folyóirat tájékoztató szolgálat. A Szabadalmi Tár a könyvtár új épületében külön olvasótermet kapott, s ez a tény szükségszerűen magával hozta a külön szabadalmi tájékoztatás alapjainak lerakását is.

A könyvtárban jelenleg hármas tagoltságú könyvtári tájékoztató szolgálat működik:

1. központi tájékoztató szolgálat, amely ellátja a könyvtár egészére vonatkozó felvilágosító és tá-
jékoztató munkát, részletes tájékoztatást ad
könyvek, szabványok, az OMK figyelőszolgálat, a
témafigyelés, az irodalommutatás stb. anyagára,
2. folyóirat tájékoztatás, amely a folyóirat-cikkek,
folyóirat cikkkördításokról stb. ad felvilágo-
sítást,
3. szabadalmi tájékoztatás, amely a hazai és külföldi
szabadalmi leírásokban való tájékozódásban nyújt
segítséget.

A központi tájékoztató szolgálat mellett működik a könyvtár szaktanácsadói és szaktolmács szolgálata is. Az olvasó számára tehát a könyvtárban szervezet alakult ki, amely a feladatokat általában gyorsan és rugalmasan oldja meg. Esetenként e szolgálati rendszer egyik ágazata is meg tud felelni az olvasó kérdésére. Rendszerint azonban a könyvtári tájékoztatásnak e három ágazata kollektíve oldja meg a kérdést, a felvetett témának műfaj szerinti tagolt-sága alapján.

Az OMK könyvtári tájékoztató szolgálatát tehát az egyidejű központosítás és ugyanakkor a tájékoztatási feladatok szétbontása jellemzi. E szervezeti forma a szakmai igénybevétel próbáját eddig sikeresen kiállta. Továbbfejlesztése, finomítása a könyvtár előtt álló feladat.

+++

A központi tájékoztatás.

A tájékoztatást ellátó könyvtárossal szemben az első és talán a legfontosabb követelmény, hogy állandóan, készségesen és sok türelemmel álljon az olvasók rendelkezésére. Ezt az Országos Műszaki Könyvtár azzal segítette elő, hogy a központi tájékoztatás references munkatársainak az olvasókkal való foglalkozás az egyetlen feladatuk, és mel-lékmunkájuk legfeljebb az lehet, ami a tájékoztatás segéd-eszközeinek fejlesztésével függ össze. Ezeket a munkákat is lehetőleg a legkevesbé forgalmas időszakokban vagy a "találkozási időben" kell végezni, amikor a két references közül az egyik mindig az olvasókkal tud foglalkozni. Ezt azért kell külön hangsúlyozni, mert ez a rendszer sajnos még igen kevés nagykönyvtárban valósult meg eddig, pedig tapasztalatból tudjuk, másként nem igen lehet jó tájékoz-tató munkát végezni. Az olvasók nem mernek kérdéseikkel a könyvtárhoz fordulni, ha látják, hogy dolgozik, de a könyvtáros is zavarásnak érzi, ha egyéb munkája közben szólítják meg. A mi feladatunk az, hogy állandóan szemmel tartzuk az olvasót, és ha azt látjuk, hogy tanácstalanul keresgél, vagy bizonytalanul huzogatja ki egymás után a katalógus fiókokat, odamegyünk hozzá, hogy utbaigazítsuk. Ilyenkor rendszerint nemcsak az derül ki, hogy valóban nem ismerte ki magát, és hálás a segítségért, de a többi olvasó is azonnal kihasználja az alkalmat, és hamarabb fordul hoz-

zánk, ha közöttük járkálunk, mint amikor az íróasztalnál ülve várjuk a kérdéseket. A tájékoztató szolgálatnak, mint közvetítő szervnek elsőrendű feladata, hogy az olvasókkal jó kapcsolatot építsen ki.

Az irodalom kiválasztásakor figyelembe kell venni, hogy tanulásról, kutatásról, egy termeléssel összefüggő kérdés megoldásáról vagy csak pusztán kedvtelésről van-e szó.

Tájékoztatásunk alapja és kiinduló pontja mindhárom esetben a könyvek betű- és szakrendi katalógusa. Az az olvasó, aki tanulni akar, rendszerint már határozott kívánsággal jön, de ha esetleg mégsem ismeri a számára szükséges könyv adatait, utbaigazítása a szakkatalógus alapján elég egyszerű, hiszen ott szakmán belül a különböző színvonalú tankönyvek is csoportosítva vannak. A tanulás eszköze a könyv, ha a megfelelőt megtaláltuk, további kutatásra már nincs szükség.

Általában eléggé ismerjük már azokat a tárgyakat, amelyek iránt inkább kedvtelésből érdeklődnek olvasóink. Itt a könyveken kívül már használjuk témakartotékjainkat is, amelyekbe - más, gyakrabban keresett téma irodalma mellett - főleg rádiókapcsolások rajzát, autótípusokat és hasonló jellegű irodalmat dolgozunk fel. Az olvasóknak ez a rétege azonban legtöbbször a folyóiratokban találja meg a keresett anyagot.

A legkomolyabb munkát számunkra a kutató jelenti, és mellék munkáink is elsősorban az ő igényeinek kielégítését szolgálják. Miután rendszerint a legfrissebb anyagra van szüksége, itt használjuk leggyakrabban az utolsó egy-két hónap alatt beérkezett "új beszerzések" szakkatalógusát.

Komoly segítséget jelent a dokumentációs osztály által egyes vállalatok, üzemek, intézmények rendelkezésére egy-egy szűkebb témakör anyagából készült mintegy 2000 irodalomkutatás /bibliográfia/. E különgyűjtemény /Bibliográfiai Tár/ külön érdekessége, hogy egyes tételeit decimális rendben tároljuk, ami ma már, nagykönyvtári anyagról lévén szó, elég szokatlan, de ebben az esetben a legjobban bevált raktározási forma. A bibliográfiákról külön decimális és külön tárgyszó katalógust készítettünk, amelyet újabb anyag beérkezésekor természetesen állandóan tovább fejlesztünk.

Ugyancsak a dokumentációs osztálytól kapjuk az ún. "témafigyelő" anyagot. Ez a megrendelők kívánsága alapján egész éven át figyelemmel kísért témakörökből készült referátumok és címfordítások gyűjteménye.

Eddig az 1957-es és 58-as évek kb. 1000-1000 témájának anyaga van meg, ezeket egyeztetjük; az azonos témákat összedolgoztuk. Multilaterális tárgyszó-katalógusuk készítésén dolgozunk. A témafigyelés anyagának különgyűjtéménye is tehát kialakulóban van.

Nagy hasznát vesszük a gyakran keresett prospektusoknak és gyári katalógusoknak is. Ezeket ugyancsak magunk dolgozzuk fel, szakszerűnti csoportosításban tároljuk, és tárgyszavas katalógust készítünk róluk. Sajnos csak a magyar gyárak anyagával rendelkezünk, de egy-egy gyártmány műszaki adatainak keresésénél ez is gyakran tesz értékes szolgálatot.

Gyakran használt segédeszközünk még a már említett témakartoték. Ez több éves munkánk eredménye, rendszeres továbbfejlesztése az ujjonnan beérkezett könyvek kötelező átnézése során történik. Új szerzeményeinket nemcsak könyvállományunk megismerése céljából tartjuk számon. Igen gyakran találhatók a könyvekben olyan részletproblémák, amelyek feltárása már meghaladja a decimálás lehetőségeit, és így ezek vagy elvesznének az olvasók számára, vagy felkutatásuk csak igen hosszas, fáradtságos munkával lenne lehetséges. Ezekről a részletkérdésekről tehát analitikus kartotékok fektetünk fel, amelyet ugyancsak szakszerűnt rendezünk. Szem előtt tartjuk a kutatók általunk általában már jól ismert igényein, érdeklődési körén kívül az országosan kitűzött tervfeladatokat, és igyekszünk témakartotékjainkat elsősorban ezek szempontjainak megfelelően kibővíteni. Ugyancsak figyelemmel kísérik a technikatörténeti és életrajzi irodalmat is. Ezekről szintén analitikus kartotékokat készítünk részben saját nyilvántartásunk, részben technikatörténeti gyűjteményünk számára.

Végül gyakran használt forrás még a figyelőszolgálati kartonok, amelyek decimális szakrendben, magyar nyelven a folyóiratcikkek rövid tartalmi kivonatát tartalmazzák.

Bármennyire megkönnyítik ezek a segédeszközök munkánkat, mégis megtörténik, hogy egy-egy kérdésre nem tudunk azonnal választ adni. Ez rendszerint a telefonon adandó felvilágosításnál fordul elő. Ilyenkor haladékokat kérve utánanézünk a kérdésnek; megoldása némi utánajárással rendszerint sikerülni is szokott. Ha esetleg nyelvi nehézségek merülnének fel /oseh, lengyel, olasz nyelveknél/, vagy mégsem tudnánk a kérdéssel megbirkózni, megkérjük a kutatót, hogy olyankor jöjjön be, amikor szaktanácsadóink vagy szaktolmácsaink segítségére lehetnek.

Szakszövegek fordítását német, angol, francia, orosz, olasz, cseh és lengyel fordító végzi; azonkívül olvasóink textil-, technikai, vegyészeti, rádió, elektrotechnikai, elektronikai, műanyagipari, szabványügyi és technikatörténeti szaktanácsadó szolgálatunkat meghatározott napokon a délutáni órákban igénybe vehetik.

Egy-egy részletkérdéssel, új fogalommal kapcsolatban gyakran kérjük osztályozóink segítségét. Az általuk kapott új számokat azonnal nyilvántartásba vesszük, így ETO mutatónkat már nagy mértékben sikerült kibővítenünk.

Feladataink közé tartozik még könyveink propagálása is. Erre a célra egy nagyméretű beépített és több kisebb vitrint használunk.

Új könyvbeszerzéseink bemutatása mellett rendszeresen egy-egy tágabb vagy szűkebb témakörben szakszerű kiállítást rendezünk, de igyekszünk lépést tartani az aktuális műszaki-termelési vagy kutatási kérdésekkel is. Nemrégiben villamos légnedvességmérés, hidraulikus erőátvitel, kondenzátorok burkolása műanyaggal, stabilizált földutak-témakörű kiállításunk volt. Nyugodtan mondhatjuk, ezek az új típusú könyvtári kiállítások témafinomságukkal válnak érdekessé. Népszerű műszaki és időszervi politikai kérdésekkel is foglalkozni szoktunk. Legutóbb a világűr-repülésre, holdrakétákra, rádióteleszkópokra vonatkozó legérdekesebb könyveinket, a Kínával és a Német Demokratikus Köztársasággal fennálló könyvtári kapcsolatainkat dokumentáló anyagot a legújabb kínai és kelet-német műszaki könyvekkel együtt kiállítottuk. Tervbe vettük a Népszabadság hetenként megjelenő technikai rovatának népszerűsítését, egybekapcsolva a vonatkozó témához tartozó könyvek bemutatásával.

Az olvasó öröme és hálája, amikor több irodalmat, gazdagabb anyagot és nagyobb segítséget kapott, mint amire egyáltalán számított munkánk legnagyobb jutalma.

Kéki Béláné

Wunder Károlyné

- . - . - . -